

Parasja Toldot

Bereshiet Genesis 25:19-28:9

'Rivka: de draagster van inzicht'

door Rob Cassuto

In de parasha Toldot (Bereshiet/ Genesis 25:19-28:9) begint het verhaal van de twee zonen van Jitschak en Rivka: Jacob (Ja'akov) en Esau (Esav). Jacob zal de nobele stamvader van Israël worden en Esau zal voortleven als de verpersoonlijking van het kwade.

Als we ons beperken tot de zuivere tekst, zoals het opgetekend

staat in de Tora dan komt een vrij genuanceerd verhaal ons tegemoet over twee zeer verschillende broers, die aanvankelijk elkaar bestreden, elkaar belaagden, maar die zich dan verzoenden en ieder hun eigen weg gingen.

Naar de woorden van deze parasha is Esau – 'de harige' - een kundig jager en een man van het veld.

Hij was de lieveling van zijn vader Jitschak, die graag de producten van zijn jagende zoon at.

Jacob - 'die op de hielen zit' - was een 'iesj tam', een simpele, eenvoudige man, die liever bij de tent zat; hij was de oogappel van zijn moeder Rivka.

Esau was een impulsieve, hartstochtelijke man, zoals blijkt uit de onstuimigheid waarmee hij vermoeid na de jacht de rode linzensoep opeist en daarvoor nonchalant zijn eerstgeboorterecht inruilt.

Al was Jacob eenvoudig, ambitieus en slim was hij ook, als hij, Esau blijkbaar goed kennende, de impulsiviteit van zijn broer uitbuit en hem dat eerstgeboorterecht afhandig maakt .

Esau komt ons later weer tegemoet als hij veertig is en twee Hittitische vrouwen huwt; de twee vrouwen waren een 'verdriet' (morat roeach) voor hun schoonouders. Twee mogelijkheden: ze waren een verdriet vanwege hun karakter, maar waarschijnlijker is, dat het verdriet veroorzaakt werd, omdat Esau zijn vrouwen had gezocht in de onmiddellijke omgeving en niet bij de oorspronkelijke stam.

Dan krijgen we het beroemde verhaal, hoe Jacob zijn blinde vader misleidde, door zich voor te doen als Esau en zo de vaderzegen, die de oude Jitschak voor zijn favoriete zoon had gereserveerd, binnen te halen. Om de woede van zijn broer te ontlopen (en ook om naar de wens van zijn moeder een vrouw uit de stam te zoeken) vlucht Jacob naar zijn oom Lawan.

Een gezinspsycholoog zou hier waarschijnlijk spreken van een gespleten familie. Vader en moeder hebben ieder hun eigen voorkeur en dragen ieder bij om de disharmonie tussen hun beide zonen te versterken.

Vanuit het oogpunt van verhaal, intrige en toneel- of filmscenario is het verhaal van de broers vol spannend conflict en ligt het drama voor het grijpen. Esau is dan een onmisbaar en noodzakelijk ingrediënt van het drama.

Zoveel is er niet mis met hem. Goed, hij is een onstuimige vent, een wildeman, maar ook een goed jager en waarschijnlijk een goede krijgsman (die naar de latere vaderzegen zal leven van het zwaard). Hij is een lastige klant, die naar het idee van zijn ouders de verkeerde vrouwen kiest, maar dat later tracht goed te maken door een kleindochter van Awraham te trouwen. Hij leeft in het moment, een gepassioneerd man. Misschien zou hij nu een stervoetballer zijn, kundig, toegewijd, populair, een paar jaar geliefd, en later vergeten.

Jacob is zijn tegenhanger, een rustige man, slim, een vent die vooruitkijkt, wiens ambitie verder reikt dan het moment van nu, een strateeg, die vooruit plant.

Maar Esau zou het toonbeeld worden van het kwade, van de man die voor het slechte pad kiest.

Zijn andere naam Edom – de rode – zou het label worden van alle kwade machten die het op Israël voorzien hadden. Het volk Amalek, afstammend van Esau, Haman de afstammeling van Agag, ook een Edomiet, dan de Romeinen en zelfs Hitler werden door velen gezien in het teken van Esau.

Vele commentaren en midrasjiem belichten duistere kanten van Esau en schilderen hem af als een onverschillige, liefdeloze, moordlustige man. (Zie ook het verhaal van [R. Ari Kahn](#) op de site van Aish.com, waaraan ik veel ontleend heb).

Een voorteken is reeds het rode haar waarin de baby Esau was gehuld, dat als symbool gold van het te vergieten bloed. Het kan heel goed, dat Awraham Esau nog heeft meegemaakt. Awraham was 100 toen Jitschak geboren werd, 140 toen Jitschak huwde en waarschijnlijk een paar jaar later vader werd. Laten Jacob en Esau ongeveer twintig of vijfentwintig zijn geweest, toen Esau van de jacht terug kwam en de rode soep eiste.

De legende wil dat tot dan Esau omwille van zijn grootvader zich inhield. Maar op die dag stierf Awraham, 175 jaar oud en bij Esau braken de duistere krachten los.

Sterker nog, de legende luidt, dat op die dag Esau ook Nimrod had verslagen, de koning die Awraham al had vervolgd en die, nog steeds rebellerend ('marad'= rebelleren) tegen diens

nageslacht en tegen die Ene G-d, uit was op Esau, waarbij het tussen hen ook nog zou gaan om het kleed van Adam, dat macht gaf over de wereld en de natuur.

"The first challenge of Esau's life -- the death of his beloved grandfather -- proved too great a test. Esau came away from that experience mean-spirited, a misanthrope dedicated to spreading his disease to all who crossed his path", dramatiseert R. Ari Kahn.

Mooie verhalen, die op zich al weer roepen om duiding. Duidelijk is dat veel bijbelcommentaar en midrasj uit zijn op het construeren van rolmodellen, heilige voorbeelden van het goede – vaak gevonden in Awraham, Jitschak en Jacob, Mosjé, David etc. – maar daarmee zijn ook antithetische modellen ontstaan van slechtheid en kwaad. Ik zou bijna zeggen, die 'arme' Esau is voorwerp geworden van het laatste, terwijl hij toch eigenlijk niet meer is dan de 'gewone man' met zijn passies, hebbelikheden, gewoontes, ja misschien de vijand van het ene moment en de vriendelijke buurtgenoot van het volgende moment.

De bijzondere figuur is Jacob, die ook niet zonder vlekken is, ook een mens met menselijke eigenschappen, maar een mens met een bijzondere gave en met een missie.

Zeiden we eerst, dat de familie Jitschak een gespleten familie was met een zware gezinsproblematiek, een broken home bijna, als we de familiegeschiedenis meer in spiritueel perspectief zien, dan gaat het meer over het drama van de voortzetting van Awrahams erfenis.

Het draait om de figuur van Rivka. Alles wijst erop, dat moeder Rivka tot Jacobs vertrek naar Lawan de regie over het leven van haar oogappel heeft gehad.

In de gezinspsychologie is zij de eenzijdige moeder met haar voortrekken van Jacob, in de spirituele geschiedenis is zij degene, die de dramatische constellatie voorvoelt als zij zwanger is en (25:23) de stem hoort die voorzegt dat er twee naties in haar schoot zijn en dat de oudste de jongste zal dienen.

Ze moet in de jonge Jacob de kwaliteiten hebben gezien die

hem waardig maakten om de erfenis van Awraham op zich te nemen.

In de woestheid, de impulsiviteit, het gebrek aan overleg van Esau lag ook tegelijk een onvermogen om boven de passie of de begeerte van het moment uit te kijken, om te luisteren naar diepere of hogere boodschappen, om de essentie van dingen en mensen te peilen, kortom om contact te voelen met de Eeuwige. Daarmee is Esau geen kwaadwillige, geen slechterik, geen crimineel, hij is eenvoudig alleen maar ongeschikt. Hij is zoals u of ik, als we niet boven de begeerten van het moment uit kunnen kijken, en dat doen we meestal niet.

Rivka voelde zich instrument om deze herschikking van de opvolging van Awraham te helpen realiseren. Het lijkt wel of zij de drager van inzicht was, terwijl Jitschak geen gevoel had voor de meer spirituele laag van werkzaamheid in zijn familie. Hij was blind voor de meer subtiele kwaliteiten van Jacob en genoot van de wilde kracht van Esau en zijn gebraden wild, Esau in wie hij waarschijnlijk meer zichzelf herkende.
